

Recenzje

Stephen Hassan: „Psychomanipulacja w sektach”.

Wydawnictwo „Ravi” 1997, ss. 320.

Sekty to modny temat. Samograj dla programów telewizyjnych typu *talk show*. Uczestnicy takich programów to byli członkowie sekt, zrozpaczone rodziny osób związanych z sektami, czasem eksperci. Opowiadają niezwykle historie o życiu w sektach, o panujących tam zwyczajach, o więziach rodzinnych, które przestają istnieć. Publikacje książkowe na ten temat są o wiele rzadsze.

Stephen Hassan był studentem, gdy trafił do Kościoła Zjednoczeniowego znanego również jako sekta Moona. W sekcie był dwa i pół roku, zajmował wysokie stanowisko w jej strukturze organizacyjnej. Zbieg okoliczności – a dokładnie nieszczęśliwy wypadek – dał mu szansę na powrót do normalnego życia. Autor nie zepchnął do podświadomości tego okresu w swoim życiu. Przeciwnie, zaangażował się w zwalczanie destrukcyjnych sekt. Ukończył studia psychologiczne, zyskał uprawnienia terapeuty, po to, by służyć profesjonalną pomocą ofiarom sekt i ich rodzinom. Stwierdziwszy, że sekty rozmyślnie naruszają zasady demokracji, stał się aktywnym uczestnikiem ruchu obrony praw człowieka.

Zależy mu szczególnie na zagwarantowaniu każdemu człowiekowi prawa do informacji o technikach, którymi posługują się sekty w celu zwerbowania i zatrzymania w organizacji najbardziej utalentowanych i produktywnych jednostek. Doświadczenia związane z pobytem w sekcie, wieloletnia praca z ofiarami, którą autor określa mianem „terapii wyjścia” oraz dogłębna analiza literatury przedmiotu pozwoliły Hassanowi na przejrzyste i zrozumiałe ujęcie problemu.

W pierwszym rozdziale autor podaje czytelnikowi podstawowe informacje dotyczące destrukcyjnych sekt, sygnalizuje, na czym polega „terapia wyjścia”, oraz na przykładzie Kościoła Zjednoczeniowego pokazuje jawne i ukryte „twarze” oraz sposoby działalności sekt.

Rozdział drugi to historia pobytu w sekcie Moona, przedstawiony krok po kroku proces stawiania się moonistą. Opisując własne doświadczenia i odczucia, Hassan pokazuje, jak z racjonalnie myślącego młodego mężczyzny stał się bezmyślnym trybem w sektowej maszynie. Pokazuje proces indoktrynacji, prania mózgu i całkowitego podporządkowania władzom sekty i ich wybiórczym naukom. Ukazuje również bolesny proces wyzwolenia spod wpływów sekty, psychofizyczne uciążliwości ponownego stawiania się sobą i trudności związane z powrotem do normalnego życia.

W trzecim rozdziale autor przedstawia klasyfikację sekt ze względu na rodzaj ich działalności. Wskazuje na metody rekrutacji, manipulacji, wychodząc z założenia, że przeciętny człowiek nie zna całego arsenału środków stosowanych przez sekty, nie potrafi ich rozpoznać, a co za tym idzie – nie potrafi się przed nimi bronić. Pisze o przyczynach sukcesów sekt, lękach i fobiach drzemających w każdym z nas oraz o potężnej sile procesów nieświadomych.

Rozdział czwarty zawiera szczegółową analizę metod kontroli świadomości. Wskazuje różnice między praniem mózgu a kontrolą świadomości. Wspomina o hipnozie. Autor odwołuje się do psychologii społecznej, teorii Leona Festingera i Kurta Lewina, wspomina o badaniach Ascha i Milgrama dotyczących zmiany zachowań i podporządkowania się grupie. Autor poddaje dokładnej analizie podstawowe czynniki kontroli świadomości, a mianowicie zachowań, myśli, uczuć oraz kontrolę informacji.

Hassan analizuje również trzy etapy przejmowania kontroli nad umysłem, którym nadaje nazwy: rozmrażanie, przekształcanie i ponowne zamrażanie. Autor stwierdza, że istotą zrozumienia sposobu funkcjonowania członków sekty jest ich podwójna tożsamość.

„Psychologia sekt” to tytuł rozdziału piątego. Nakreśla on podstawowe problemy, wokół których koncentruje się życie w sektach. Zawiera omówienie postaw charakterystycznych dla ludzi w nich żyjących. Czytelnik znajdzie tu również odpowiedź na pytanie o istnienie określonego rodzaju „rodzin dysfunkcyjnych”, z których najczęściej rekrutują się członkowie sekt. Druga część rozdziału to relacje konkretnych osób, ich wypowiedzi dotyczące pobytu w sektach. Autor, zamieszczając te nieocenione źródła informacji o przeżyciach związanych z rekrutacją, pobytem w sekcie i zerwaniem z nią, zadbał, by były to głosy osób związanych z różnymi sektami.

W rozdziale szóstym autor pokazuje jak ocenić, czy dana grupa lub organizacja jest destrukcyjną sektą. Zaleca zbadanie trzech podstawowych elementów: kierownictwa grupy, jej doktryny oraz członków. Daje również dokładne wskazówki, jak zadawać demaskatorskie pytania oraz jak rozpoznawać manipulację.

Rozdział siódmy pomyślany jest jako poradnik pozwalający zrozumieć zasady „terapii wyjścia”. Oprócz teoretycznych zaleceń zawiera analizę trzech przypadków zastosowania tej terapii, którą autor uznaje za alternatywę wobec odprogramowania. Hassan przedstawia tu również swoje przekonania stanowiące podstawę stworzenia wspomnianego podejścia terapeutycznego. Celem rozdziału ósmego jest dostarczenie czytelnikowi praktycznych wskazówek odnośnie do tego, co należy, a czego nie należy robić, pomagając członkowi sekty w odejściu z niej. Wskazanie na podstawowe środki ostrożności, które pozwolą zaoszczędzić wiele bólu i cierpienia zarówno opuszczającym destrukcyjną grupę, jak i ich rodzinom. W tym rozdziale znajdują się również uwagi dotyczące przygotowania skutecznej interwencji.

Rozdział dziewiąty to efekt doświadczeń autora, które pozwoliły mu na stworzenie efektywniejszych sposobów komunikowania się z członkami sekt. Metody te autor nazywa „kluczami”. Twierdzi, że potrafią „otworzyć drzwi więzienia, jakim jest kontrola świadomości”. Dokładnie wszystkie omawia i ilustruje konkretnymi przykładami zastosowania ich w czasie interwencji.

W rozdziale dziesiątym czytelnik znajdzie analizę podstawowych dróg opuszczenia sekty. Może to być dobrowolne odejście,

RECENZJE

wyrzucenie lub też wyciągnięcie siłą. Nie ma znaczenia, którą drogą człowiek opuszcza sektę. I tak nie ominą go psychiczne problemy byłych członków. Autor podpowiada, czego się można spodziewać i wskazuje możliwości wyjścia z tej trudnej sytuacji.

Rozdział jedenasty to próba przybliżenia zjawiska nieetycznego wykorzystywania kontroli świadomości, przedstawienia go na tle problemów społecznych i wskazanie na zależności między nimi. Autor przedstawia prawny aspekt zagadnienia, wyniki badań nad kontrolą świadomości oraz szuka związków między funkcjonowaniem sekt a ruchem New Age.

Książkę kończy przedstawienie ośmiu kryteriów kontroli świadomości wyróżnionych przez Roberta Liftona – autora definicji tego zjawiska. Analiza ich pozwala na rozpoznanie totalitarnych metod, jakimi posługują się sekty.

Dodatek do wydania polskiego stanowi kilkanaście pytań. Odpowiedź na nie ułatwi rozstrzygnięcie dylematu, czy konkretna grupa religijna może stanowić zagrożenie społeczne.

Istotne znaczenie ma zamieszczenie adresów organizacji pomagających ofiarom sekt na całym świecie oraz polskich biur informacji o sektach i nowych ruchach religijnych.

Książka Stephena Hassana wypełnia lukę między przerażającymi i zaskakującymi plotkami na temat sekt, jakie funkcjonują w świadomości społecznej, a szukającą sensacji działalnością mediów, które podejmując temat sekt skupiają się na wyśmiewaniu niedorzeczności w sposobie bycia ludzi w nich żyjących i podkreślaniu spektakularnych wydarzeń, np. masowych samobójstw. Hassan, mówiąc o sektach, unika łatwej zabawy losem ludzi – często inteligentnych i wykształconych – których funkcjonowanie w sekcie wydaje się obserwatorom z zewnątrz nieracjonalne, i takie jest w istocie, bo są oni ofiarami kontroli umysłu. Autor – twórca, nowej metody odzyskiwania ludzi wciągniętych do sekt, tj. „terapii wyjścia” – podkreśla, że w odróżnieniu od stosowanego zwykle odprogramowania jest ona bardziej skuteczna i ogranicza się do działań zgodnych z prawem.

Stephen Hassan w książce *Psychomanipulacja w sektach* pokazuje, jak rozpoznawać destrukcyjne sekty i jak się przed nimi bronić. Robi to w sposób jasny i pozbawiony oznak chorobliwego poszukiwania sensacji związanych z tym trudnym tematem; sądzę, że jego książka jest pozycją godną polecenia i uwagi.

Jolanta Wąs

Uniwersytet Szczeciński, Katedra Psychologii